

ԵԿԵՂԵՑԱԳԻՏԱԿԱՆ

Ս Ր Բ Ա Պ Ա Տ Կ Ե Ր

Քրիստոնեական մշակոյթը բացառիկ երեւոյթ է համաշխարհային արուեստի պատմութեան մէջ: Այդ հսկայածաւալ ժառանգութեան մէջ ինքնուրոյն տեղն ունեն քրիստոնեական պաշտամունքի եւ ծէսի էական գործօն հանդիսացող սրբապատկերները:

Տարարնոյթ պատկերներ խճանկար, որմնանկար, ֆանդակ եւ այլն կային նաեւ հեթանոսական մշակոյթի համակարգում: Եւ առաջին քրիստոնեաները իրենց արուեստը ստեղծելիս մեծապէս օգտուել են այդ համակարգից հիմնականում ձեւաբանական եւ ոճական առումով: Սակայն ի հակադրութիւն, հեթանոսական կերպարուեստի քրիստոնեական սրբապատկերներն ունեն միանգամայն այլ բովանդակութիւն ու նշանակութիւն:

Սրբապատկերը բացառապէս եկեղեցական, նուիրական սրբութիւն է, եկեղեցական ծէսի ոչ միայն խորհրդարանական, այլեւ զգայական ոլորտի կարեւորագոյն արտայայտիչը: Այն՝ եկեղեցու աստուածապաշտական համակարգի կերպաւորուած բաղադրիչն է:

Սրբապատկերի միջոցով հաւատացեալը ծանօթանում եւ մերձենում է աստուածաշնչեան պատմութիւններին, հաղորդ դառնում քրիստոնեութեան փրկագործող խորհուրդներին, եկեղեցու վարդապետութեանը, ծիսական եւ դաւանական սկզբունքներին:

Սրբապատկերը աստուածնաչափութեան միջոց է:

Սրբապատկերները գոյութիւն են ունեցել դեռեւս քրիստոնեութեան

արշալոյսին, կենցաղավարել են եկեղեցու վարդապետութեան տարածմանը գուզընթաց: Ս. Բարսեղ Կեսարացու հաստատմամբ սրբապատկերի գոյութիւնը աւանդական է եւ օրհնուած է Յիսուս Քրիստոսի առաքեալների կողմից:

Ըստ եկեղեցու Սրբազան Աւանդութեան առաջին սրբապատկերներն են Յիսուսի Դաստառակը եւ Յովհաննէս Աւետարանչի նկարած Աստուածամօր պատկերները: Նշանակալից է, որ այս երկու պատկերները իր ժամանակին պատկանել է Հայ Առաքելական եկեղեցուն:

Սրբապատկերների վաղագոյն օրինակներ յայտնաբերուել են Պոմպէյի եւ Հերկոլանումի պեղումների ժամանակ: Աստուածամօր հնագոյն պատկերներից մէկը յայտնաբերուել է Դուրա-Եւրոպոս յայտնի կատակոմքներում. մասնագէտները այն թուագրում են Բ դարի սկզբով:

Սրբապատկերը զարգացման բարդ ու անհարթ ուղի է անցել: Հանդիսանալով նաեւ քրիստոնեական մշակոյթի եւ գեղարուեստական մտածողութեան արգասիք, այն զարգացել է պաշտամունքի կանոնին գուզընթաց իր մէջ ներառելով վարդապետական եւ դաւանաբանական բազում եզրեր:

Սրբապատկերը որպէս աստուածապաշտական կարեւորագոյն առարկայ իր աստուածաբանական հիմնաւորումը ստացաւ 7րդ տիեզերաժողովում (787): Սակայն սրբապատկերի անհրաժեշտութիւնը որպէս կարեւոր պայման կապուած մարդու ներքին աղօթական վիճակի, բարոյական կատարելագործման հետ գիտակցուել եւ հաղորդուել է դեռեւս Ընդհանրական

եկեղեցու Հայրերի կողմից: Սուրբ Հայրերը յատուկ վկայում են այն օգուտի մասին, որ տալիս են սրբապատկերները խրատելով, յորդորելով, ուղղելով և լուսաւորելով մարդուն:

Սրբապատկերը, ըստ Ս. Բարսեղ Կեսարացու, ունի այն յատկութիւնը, որ պատկերաւոր կերպով օգնում է քարոզչին լրացնել իր խօսքը դարձնելով այն աւելի արտայայտիչ և տպաւորիչ:

Ս. Յովհաննէս Ոսկեբերանը եզրակացնում է, որ նման պատկերները տալիս են մարդուն հոգեւոր մխիթարութիւն: Տեսնելով սրբերի պատկերագրուած կերպարը մենք մխիթարւում և քաջալերւում ենք:

Սրբապատկերները առաջացնում են խանդաղատանքի արցունքներ: Օրինակ, Գրիգոր Նիսացին չէր կարող առանց արցունքների դիտել Իսահակի գոհաբերութեան պատկերը:

Խիստ կարեւոր է սրբապատկերի խրատական դերը, որը զգաստութեան, ապաշխարութեան կոչ է ուղղուած մարդուն: Այս առումով յատկանշական է Ս. Գրիգոր Աստուածաբանի նկատառումները սրբապատկերի խրատող և յորդորող նշանակութեան մասին:

Ս. Հայրերը նշում են նաեւ սրբապատկերի ուսուցանող յատկութեան մասին: Պատկերաւոր լեզուով և տեսանելի կերպով նա կարգալ չիմացող մարդուն է փոխանցում Սուրբ Գրքի պատգամները և պատմութիւնները:

Սրբապատկերի աստուածաբանական ուղղուածութիւնը թելադրում էր ոչ միայն պատկերի կատարման ու արտայայտման ձեւը, այլ նաեւ նրա ներքին խորհրդաբանական բովանդակութիւնը և ներգործման կերպը: Այս վերջինիս համար եկեղեցին հիմնուելով իր դարաւոր փորձառութեան վրայ մշակեց պատկերագրութեան որոշակի և յստակ սկզբունքներ:

Սրբապատկերը էապէս կապուած է մարդու գոյարանութեան հետ, կոչուած է վերափոխելու մարդու կեցութիւնը: Այսինքն նրա վրայ պատկերուածը գերծ է մեղքի ներգործութիւնից, գտնւում է ճշմարիտ կեանքի սահմաններից ներս, կրում է իր վրայ աստուածային մաքրագործող շնորհներ: Այն միաժամանակ բացուած է դէպի արտաքին աշխարհ և խնդիր ունի մարդուն հրաւիրել դէպի սրբութիւն, դէպի աստուածային նորոգութիւն:

Վերջապէս, սրբապատկերը Աստծու խօսքն է, որը պատկերների միջոցով մարդկանց բացայայտում է մաքուր, մտահայեցողութեամբ հասանելի աստուածային իրականութեան խորհուրդները:

Սրբապատկերը արարւում էր ի ծառայութիւն Աստծու, եկեղեցու պայծառութեան համար, ի պատիւ և ի երկրպագութիւն Ամենասուրբ Ներորդութեան:

Այսպիսով, սրբապատկերը իր խորհրդով տարողունակ երեւոյթ է քրիստոնէական արուեստում և պէտք է առաւել համակողմանի մօտենալ և մեկնաբանել այս երեւոյթի բազմաշերտ և բազմանիստ եզրերը:

Ա. ԱԻԵՏԻՍԵԱՆ